

## Kreativitet er noget vi gør

Af Karina Svendsen

*"Vi skal være mere innovative end resten af Verden. Kreativitet og innovation er gennem de sidste årtier blevet centrale begreber i en samfundsmæssig udviklingsforståelse, hvor det forstås, at samfundet skal oppebære sin velfærd og ekspandere gennem udvikling af nye produkter og ny viden. For at vi kan gøre det, skal vi i stigende grad bruge kreative samfundsborgere."*

(Jensen, 2015)

Men hvad er kreativitet egentlig, og hvordan kan vi kultivere læringen af denne øjensynligt eftertragtede kompetence, og derved skabe de kreative samfundsborgere vi har brug for? Det er spørgsmålet, som denne artikel vil forsøge at finde svar på.

Med udgangspunkt i blandt andet Professor i psykologi Lene Tanggaard, og teorien om Den Kreative platform vil artiklen søge svar på, hvordan kreativitet kan forstås ind i en uddannelseskontekst, samt hvilke forudsætninger der skal til for at fostre den tænkning der ligger bag denne særlige kreativitetsforståelse.

### Fra Guddommelig skaberkraft til Allemands eje

I følge Hoffmann, et.al. kan det siges at *kreativitet* i løbet af de sidste 20-30 år er blevet et helt centralt begreb når man snakker virksomhedspotentiale samt samfundsudvikling generelt. De fremhæver at det især var i forbindelse med Richard Floridas (1957-) introduktion af "den kreative klasse" i 2002 at kreativitet blev et kernebegreb i den senmoderne organisation. Forståelsen af kreativitet har, i følge Hoffmann, et.al., gennemgået en længere forvandlelingsproces, fra at være en egenskab forbeholdt gud, til en almen egenskab, bosiddende i alle mennesker. De argumenterer i den forbindelse for at den samfundsmæssige kreativitetsforståelse helt overordnet set kan siges, at være udviklet gennem tre forståelsesfaser: 1) Kreativitet [Creatio ex nihilo] forstået som guds skaberkraft; 2) Kreative mennesker forstået som genier; og slutteligt 3) Kreativitet som en grundlæggende menneskelig egenskab (Hoffmann, et al., 2012). I følge Hoffmann, et.al. fokuserer størstedelen af kreativitetsforskningen sig i dag på at lokalisere kreativitetens hemmeligheder. Om end ikke længere med udgangspunkt i det enkelte geni, men i selve mennesket som art (Hoffmann, et al., 2012). Hoffmann, et.al. argumenterer i den forbindelse for, at kreativitetsbegrebet har bevæget sig fra at være et individuelt karaktertræk (som i større eller mindre grad tilgængeligt for alle) til, med citering af Teresa Amabile, at være:

*"(...) a behavior resulting from particular constellations of personal characteristics, cognitive abilities and social environments."*

(Amabile i Hoffmann, et al., 2012)

Her introduceres altså, ifølge Hoffmann, et.al., også de interpersonelle, sociale og kulturelle faktorerers betydning for kreativitet, som i dag er centrale i mange virksomheder. Fra kritikken af den psykologiske forskning af kreativitet, udsprang således tilgange som, uden at fornægte den kreative *person*, betragter personen i *kontekst*. Traditionen fra den amerikanske psykolog Joy Paul

Guildfords forskning vedrørende konvergent/divergent tænkning **Guilford**, kan dermed siges at leve i bedste velgående. Hoffmann, et.al. argumenterer for, at denne i høj grad er udgangspunkt for mange af de tilgange til kreative miljøer, vi ser udbredt i samfundet (Hoffmann, et al., 2012). Det er således kreativitet, forstået som en grundlæggende menneskelig egenskab, artiklen beskæftiger sig med.

### Vi er ikke kreative, vi gør kreativitet

I følge Glaveanu og Tanggaard tager den ungarske Professor i psykologi og kreativitetsforsker, Mihaly Csikszentmihalyi, også afstand fra den psykologiske forsknings adskillelse, af personen fra hans eller hendes fra det omgivende miljø (Glaveanu, et al., 2014).

Tanggaard fremhæver at Csikszentmihalyis arbejde således repræsenterer et afgørende nybrud i kreativitetslitteraturen. Hun bemærker at man stort set er gået bort fra, at fokusere på kreativitet som et indre og overvejende kognitivt psykologisk fænomen. I den sammenhæng pointerer Tanggaard at, Csikszentmihalyis arbejde er et forsøg på at anskueliggøre, hvad kreativitet er i praksis. Csikszentmihalyi fastholder i sin forskning, at kreativitet er et flerdimensionelt fænomen, hvor det er vigtigt at medtænke mange samvirkende aspekter (Tanggaard, 2010b). I sin forklaring af kreativitet tager Csikszentmihalyi, primært udgangspunkt i den form for kreativitet, der *udspringer* af individet. Csikszentmihalyi tilstræber i sin definition af kreativitet sociokulturel forståelse af begrebet. Han arbejder ud fra forståelsen af individet, som en del af en sociokulturel kontekst. Han mener således at kreativitet skal vinde anerkendelse indenfor en sociokulturel kontekst, før at der kan være tale om kreativitet.

Tanggaard trækker på Csikszentmihalyi, idet hun heller ikke mener at kreativitet skal tænkes som en isoleret mental kapacitet, som mennesker bærer rundt på. Hun mener at kreativiteten derimod altid vil udfolde sig i forhold til noget (Tanggaard, 2008b):

*"Kreativitet viser sig kun i og igennem bearbejdnings af et materiale (ord, tekstiler, metaller, arbejdsgange) og dernæst ved at føre til noget, der anerkendes af andre på et eller andet tidspunkt."*

(Tanggaard, 2008b s. 12)

Tanggaard arbejder med en situeret læringsmodel for kreativitet, hvori hun blandt andet finder sin inspiration i Lave og Wengers (1991) læringsforståelse. Her forstår hun læring som en foranderlig handlen, i en foranderlig social praksis (Tanggaard, 2014).

*"Lave and Wenger's basic conceptualisation of learning takes as its point of departure that 'Learning is a process that takes place in a participation framework, not in an individual mind'"*

(Tanggaard, 2014 s. 109)

En af Laves hovedpointer er, i følge Tanggaard, at sociale strukturer ikke blot blindt reproduceres af aktørerne i den sociale praksis. Men derimod bearbejdes, genopfindes eller ændres af deltagerne indenfor de sociale praksisser (Tanggaard, 2014). Med dette udgangspunkt, kan læring siges at være et fundamentalt socialt og hverdagsligt fænomen. I følge Tanggaard, vil forandring af de sociale praksisser meget sandsynligt kræve en vis kreativitet fra deltagerne, og som følge deraf være grund til innovative ændringer af den givne praksis. Herved bliver kreativitet, i følge Tanggaard, en nødvendig komponent i enhver læringsproces, når denne kræver at man forholder sig til og håndterer opgaver og praksisser på nye måder (Tanggaard, 2014). Tanggaard argumenterer ligesom Csikszentmihalyi for, at kreativitet ikke kun kan dømmes på baggrund af vurdering af en divergent tænkning. Men derimod bør betragtes i forhold til de transformationer af mennesker og sociale praksiser der bliver resultatet heraf (Tanggaard, 2014).

Tanggaard argumenterer for, at ved at arbejde med en beliggende konceptualisering af kreativitet, trækkes der på den grundlæggende antagelse, at kreativitet vedrører vores evne til at handle klogt, kreativt og intelligent i situationer, som udfordrer os, og som ikke kan håndteres i henhold til det sædvanlige repertoire af handlingsstrategier (Tanggaard, 2014). I denne forbindelse citerer Tanggaard den amerikanske professor Chris Bilton:

*"Creativity is better understood as a process rather than as an individual trait – something we do, rather than something we have'. Creativity is something done (often in cooperation with others), and creativity is a process that changes something in reaction to or confronted with the problems caused by what is done currently."*

(Tanggaard, 2014 s. 109)

Den situerede pragmatisme, som Tanggaard kan siges at være fortaler for, antager at den menneskelige kognition er baseret på undersøgelse, på de kreative potentialer af mennesker i en verden som er i konstant forandring, som vi forsøger at forstå, kontrollere, håndtere eller ændre. På dette grundlag argumenterer hun for, at kreativitet dermed er en del af livet i sig selv og ikke noget som er forbeholdt unikke individer (Tanggaard, 2014). Kreativitet bør derfor i følge Tanggaard ses som en nødvendig del af at tænke og handle på nye måder i en verden, der hele tiden kalder os til handling. Enten for at fortsætte med at leve, forstyrre status quo eller for at genoprette orden. Argumentet er i den forbindelse at den menneskelige kreativitet muliggør dette, fordi 'manuskriptet' til hvordan man gør dette ikke er givet på forhånd (Brinkmann, et al., 2010).

På baggrund af ovenstående, pointerer Tanggaard at uddannelserne får en stor rolle i forhold til at ruste studerende til, at forstå verden som foranderlig:

*"(...) the need for this capacity is certainly underlined in a fast accelerating, postmodern and globalised world where the labour market is facing major changes, and where we face ever more complex economic, climatic and ethnic challenges."*

(Tanggaard, 2014 s. 110)

### Kultiveringen af kreativiteten

På baggrund af Tanggaard's situerede læringsmodel for kreativitet, kan der siges at skulle være tre principper til stede for at kultiverere, og dermed være bidragende til en udvikling af den kreative tænkning og handling. Disse er i følge Tanggaard; Fordybelse, Eksperimenteren samt Modstand fra materialet (Tanggaard, 2014). På linje med Csikszentmihalyi, mener Tanggaard at en solid og relevant viden, samt en vis ekspertise inden for et givent domæne, er centrale for at udvikle ens egen kreativitet (Tanggaard, 2014).

*"It is when we know something about what we do that we are best able to handle the challenges confronting us, as long as this knowledge is not a barrier in relation to thinking and doing something new."*

(Tanggaard, 2014 s. 110)

I tråd med dette fremhæves det også ved Den kreative Platform (Hansen, et al., 2005), at de ideer der spontant kommer frem når vi improviserer, vil indeholde en ny kombination af den samlede viden og erfaring deltagerne har. Tanggaard pointerer samtidig at *for* indgående viden omkring et emne eller praksis, imidlertid også kan fungere som en stopklods for kreativiteten. Dette begrundes hun med, at man nemt kan komme til at producere kendte og konventionelle løsninger på problemerne (Tanggaard, 2014).

En anden ting som bliver fremhævet af Tanggaard som en udviklende faktor, er den eksperimenterende og undersøgende tilgang til verden. I følge Tanggaard kan eksperimentet, som et grundlæggende koncept, siges at stemme godt overens med den pragmatiske antagelse om, at kreativitet er et spørgsmål om nysgerrig og fordomsfri undersøgelse i situationer, der kræver at vi reagerer og handler på nye (kreative) måder (Tanggaard, 2014). I denne forbindelse kan Den Kreative platforms søjle vedrørende tryghed, siges at blive relevant. Trygheden har til formål, at fjerne frygten. Hansen et al., argumenterer for, at der kan være mange kilder til frygt. Det kan være frygten for, at blive til grin, for at fejle, for at spille tiden. I følge Hansen, et al. er den vigtigste kilde til tryghed når gruppen, underviseren, kollegaerne eller institutionen bevidst fjerner ansvaret fra den der handler, eller gør det let at gøre anderledes, at eksperimentere (Hansen, et al., 2005). Det handler således ikke om at fordre en uansvarlighed, men om at fjerne ansvaret og konsekvenserne ved for eksempel at foreslå de vilde ideer. Endvidere pointeres det ved Den Kreative Platform, at koncentration er et vigtigt element imod kultiveringen af den kreative tænkning (Hansen, et al., 2005). Koncentration handler således først og fremmest om nærhed og

tilstedeværelse. De argumenterer for, at det at improvisere gør det lettere at koncentrere sig, da man derved ikke tænker fremad, og det derfor ikke er muligt at planlægge noget. Deltagerne vil herved være nødt til at forholde sig til de ideer der opstår i øjeblikket. Der argumenteres for, at dette skaber en tilstedeværelse blandt deltagerne og dermed fordrer koncentrationen. For at det kan lade sig gøre fremhæver Hansen, et al. at man må sørge for, at der ikke er forstyrrende elementer på platformen, der kan aflede opmærksomheden fra opgaven. Der ligger derfor en rolle hos facilitatoren af processen, i at skabe et trygt rum uden forstyrrelser, som kan fordrer den eksperimenterende tilgang til problematikkerne hos deltagerne.

Det tredje princip der fremhæves hos Tanggaard, er modstanden fra materialet der arbejdes med. Hun argumenterer for, at det ofte er i oplevelsen af at føle sig tabt, være desorienteret, at blive holdt tilbage, eller blot at blive frustreret, at anledningen til at være kreativ kan opstå. Hun argumenterer for at man ved et situeret pragmatisk perspektiv vil sige, at kreativitet handler om at lære af og igennem modstand. Det kan dog godt virke hæmmende for motivationen, hvis man hele tiden oplever modstand eller at blive udsat for kritik og irettesættelse. På baggrund af dette bliver Den Kreative Platforms søjle, motivation, relevant at inddrage, i kultivering af den kreative handlen og tænkning. Her argumenteres der for, at det bliver sjovt at lege med ideer, når man bliver opmuntret og hjulpet på vej. Det fremhæves at man derved kan opleve at det her bliver lettere at holde motivationen for den forestående opgave. Der pointeres her, at en vigtig regel når der improviseres er, at alle er opmærksomme på hinanden, og siger JA til det man gør og tænker. Igen ligger der en opgave hos facilitatoren i, at støtte op omkring deltagernes proces samt at være behjælpelig som moderator for deltagernes egne mindset og forholdet til hinanden.

## References

**Brinkmann, Svend and Tanggaard, Lene. 2010.** Toward an Epistemology of the Hand. *Studies in Philosophy and Education*. 2010, 29, pp. 243-257.

**Csikszentmihalyi, M. 1996.** *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. New York : Harper Perennial, 1996.

**Glaveanu, Vlad Petre and Tanggaard, Lene. 2014.** Creativity, identity, and representation: Towards a socio-cultural theory of creative identity. *New Ideas in Psychology*. 2014, 34, pp. 12-21.

**Hansen, Søren and Jacobsen, Henning Sejer. 2005.** *Kreativitet: det kreative miljø*. Aalborg : Aalborg Universitet, 2005. Working paper.

**Hoffmann, Birgitte, et al. 2012.** *Kreative Miljøer- mellem faciliteter og facilitering*. Center for Facilities Management – Realdania Forskning. s.l. : DTU Management Engineering, 2012. Forskningsrapport.

**Jensen, Jesper Bo. 2015.** Fremtidens skole skal passe til fremtidens samfund. [Online] 2015. [Cited: Marts 25, 2016.] [http://www.fremforsk.dk/vis\\_artikel.asp?AjrDcmntId=129](http://www.fremforsk.dk/vis_artikel.asp?AjrDcmntId=129).

**Tanggaard, Lene. 2014.** A situated model of creative learning. *European Educational Research Journal*. 2014, Vol. 13, 1, pp. 107-116.

— . **2010b.** Kreative grænsekrydsninger. *Tidsskrift for kreativitet, spontanitet og læring*. 2010b, vol. 1, pp. 69-79.

— . **2008b.** *Kreativitet skal læres! Når talent bliver til innovation*. Aalborg : Aalborg Universitetsforlag, 2008b.